

errare humanum est – 5 jaar onderweg met ezels

“Nog nooit eerder in de geschiedenis van de wereld ging zo veel informatie met zo weinig wijsheid gepaard”, aldus de eigenzinnige Britse antropoloog **Tim Ingold** over onze actuele tijd waarbinnen onze levens vorm krijgen en ons denken beïnvloed wordt.

Ingold, die als antropoloog veel naar lijnen¹ heeft gekeken, beklemtoont dat wijsheid niet langs statische, rechte (*lees: planmatige en doelgerichte*) lijnen loopt, maar het **kronkelige pad van de ezel** volgt (*lees: de lijn van het toevallige en het onbestemde*).

“Waarom dan geen acht slaan op wat dit trage maar behendige dier ons wil vertellen, gezien het over de meest ruige en hobbelige ondergrond kan trekken?”, aldus Ingold. Aha... , iemand die geen gemeenplaatsen over ezels herhaalt maar ons eerbiedig de verrassende wijze waarop deze dieren zich (letterlijk) verbinden met de wereld (de aarde) onder de aandacht brengt...

Da's heel wat anders dan de gekende architect **Le Corbusier**. In zijn ‘stad van de toekomst’ worden alle middeleeuwse kronkelige wegen (*zoals er trouwens nog verschillende zichtbaar zijn in het huidige stratenpatroon van Zoutleeuw, ooit een voornamen lakenstad - met zelfs een eigen haven - in het oude Hertogdom Brabant*) rechtgetrokken. De kronkelige weg is ook voor Le Corbusier de weg van de pakezel. Maar zo'n kromme lijn is volgens hem het resultaat van een – hou je vast - ‘happy-go-lucky’ (doe maar op, laat maar gaan) mentaliteit, van ‘op goed geluk’ gedaan, van onachtzaamheid en onnauwkeurigheid, van loszinnigheid, gebrek aan concentratie, en **dierlijkheid**. Dierlijkheid... Kan je je voorstellen? Kromme lijnen zijn *dierlijke lijnen* ... De lijn van de mens is dan ook de rechte lijn. En deze beschrijft hij als – daar gaan we - een reactie, een actie, een positieve daad, het resultaat van zelfbeheersing. Het resultaat van zelfbeheersing ... Zo'n rechte lijn vindt hij gezond en nobel ... Waarschijnlijk was Le Corbusier een mens die niet hield van verrassingen en de zaken graag rechtlijnig en voorspelbaar had. Alles netjes op een rij dus ... Iedereen op 1 lijn

¹ Zie bv de 2 boeken *Lines. A brief history* (2007) en *The Life of Lines* (2015), maar ook het *essay Looking for lines in nature* (2009); de uitspraak over het pad van de ezel is te vinden in *Making* (2013), pagina 141.

Wij kunnen inmiddels met enige terreinkennis bevestigen dat het pad van de ezel terecht geassocieerd wordt met de logica van zigzag & toeval, met de kromme lijn eerder dan met doelgerichte, rechte wegen. Al een jaar of vijf exploreren we in de Getevallei (*de laatste grote open ruimte in Vlaams-Brabant, die zich uitstrekt vanaf de taalgrens in de buurt van Hoegaarden tot aan het Schulensmeer tussen Halen en Diest*) proefondervindelijk hoe ezel en vagebond elkaar vinden en verliezen in dezelfde dynamiek van het onbestemde bewegen, bewegen zonder nastreven van bestemming, doel, bedoeling... We geraakten doorheen deze jaren van beproeving en blootstelling aan al wat zich aandient, verslingerd aan de talrijke ‘kromme’ voetpaden die zich in het landschap gegroefd hebben als eeuwenoude zwerflijnen over uitgestrekte velden in landschappen waar de horizon het einde van de tijdslijn lijkt te beklemtonen.

Daarbij staan we meer dan eens in verwondering voor wat zich onderweg plots en onaangekondigd aandient vanuit het samenspel tussen mens, dier en omgeving. Gewoonlijk zijn het momenten waarop menselijke betrachtingen automatisch onderuit gehaald worden door de absolute mate van openheid waarmee ezels in de wereld staan. Ze leren je in deze openheid te gaan staan en om daar ‘juist’ te wachten, wachten zonder dat je op iets wacht, een wachten-zonder-te-wachten, een wachten dat zichzelf opheft in directe perceptie van dat wat er dan daar en daar alleen gebeurt, en niets of nergens anders ...

kronkelpad in natuurgebied, ergens in de Getevallei

Dankzij de zachte en spontane wijze van aanwezigheid van ezels (*vooraf moeilijk tot quasi onmogelijk in te schatten welke concrete vorm deze vloeibare aanwezigheid deze of gene wandeling zal aannemen*) kregen wij samen met onze nieuwsgierige tochtgenoten-wandelaars herhaaldelijk de gelegenheid heel

wat bijzondere zaken op deze kronkelige lijnen te ervaren en zeldzaamheden te aanschouwen – ‘Er is meer tussen hemel en aarde dan wij vermoeden, Horatio, of kunnen dromen’...

Stap voor stap werden we regelmatig mee getrokken in de spontane beweging van al de generaties die ons op deze paden letterlijk waren voorafgegaan. Lopend in sporen gevormd doorheen het landschap, herinneringen aan singuliere bewegingen, in de diepe tijd, nauwelijks voorstelbaar, zie daar de prehistorische mens, die zich al dolend een weg en een vorm baande doorheen een onmetelijk uitgestrekte groene geografische ‘wilde’ ruimte. Veel ontginningsbewegingen later verschijnen de landmannen op deze smalle wegen die verbindingen tussen velden, akkers en graslanden zijn worden en die de dorpingen van het ene gehucht naar het andere laten gaan. We voelden aan den lijve het diepe verband tussen weg en beweging, tussen lijn en leven, tussen mens en dier. We zagen deze voetwegen zich letterlijk opnieuw vormen in de schuifelende beweging van levende voeten en hoeven over de zanderige warme grond. De weg vormt zich al wandelend, in het niet-weten waarheen, in voortdurende improvisatie op de omstandigheden zoals deze zich voordoen tijdens de eindeloze en ongenaakbare beweging van het onderweg zijn.

... *“Traveller, the road is only your footprint, and no more; traveller, there’s no road, the road is your travelling”* ... (Machado)

Samen met het aantal de ezels (ondertussen een multitude van complex verzet) groeide over de jaren met iedere tocht en in iedere beproeving de liefde als liefde voor het landschap, voor aandachtig kijken naar dat landschap, voor kijken met alle zintuigen, voor sporen van beweging in het landschap, voor de enorme geschiedenis aanwezig in dat landschap, voor dorpsgemeenschappen, eens heerlijkheden, voor kaarten, lijnen en cartografie, voor landschapsbeheer, voor beheerbegrazing met ezels, voor gemene weides, voor graslanden, komgronden en leigrachten, voor dorpsbroeken, voor mottes en hoven, voor toponiemen, voor vrije tijd, voor avontuur, voor gevaar, voor de opeenvolging van jaargetijden, voor barre kou, nauwelijks te verdragen hitte, striemende winden, wolkbreuken, openlucht, voor regenbogen, voor zwerflijnen en zwerfkeien, voor gevoel van ruimte, voor tussenruimte, voor de wereld, voor de zorg voor die wereld, voor toeval, voor ruimte voor het toevallige, voor het onvoorspelbare, voor het onverwachte, voor de stilte, voor de sprekende stilte, voor zwijgen, voor zich zwijgen, voor aanwezigheid, voor afwezigheid, voor aandacht, voor ontmoeting, voor ontmoeting als gebeurtenis, voor ontmoeting tussen mens en dier, voor grenszones en tussengebieden, voor het vervagen van grenzen in die gebieden, voor onpersoonlijk worden, voor een leven zonder persoonlijk gewin, voor gezamenlijke beweging, voor ritme, voor de weg die geen weg meer is, in dankbaarheid voor dit alles, zo denkbaar dankbaar, denkend danken dankend denken ...

Ieder leven kent niet slechts 1 (rechte, statische) lijn, maar bestaat uit een ondefinieerbaar aantal lijnen. Iedere mens is een bundeling van lijnen. Harde lijnen, soepele lijnen, vluchtlijnen... Deze lijnen bewegen voortdurend, alle lijnen hangen met elkaar samen en komen uit elkaar voort. Het rizoom van Deleuze, de multitude ... In het leven van vele mensen hebben dieren altijd al een grote rol gespeeld, net zoals ze dat deden in de geschiedenis van de mens-nomade gedurende 1000-en jaren... Ezels zijn 1 van de eerste dieren die doorheen contact en nabijheid met de mens tot domesticatie kwamen. Er wordt gezegd dat het dankzij de ezel is dat de mens tot beschaving is gekomen, als eerste transportdier waardoor mensen te voet grotere afstanden konden afleggen en meer verhandelbare goederen konden meenemen. Dankzij de ezel, dus ...

Cypriotische klei – figuur van een ezel, laat-bronzen tijdperk, ong. 1200 voor Chr.

Ingold: *“Alle ware geleerden zijn ezels: halsstarrig, nukkig, hardnekkig, nieuwsgierig, lastig, tegelijk geboeid en verwonderd door de wereld waarin ze zich bevinden. Ze laten zich niet opjagen, maar volgen hun eigen tempo. Ze leven vanuit hoop in plaats van de illusie van zekerheid. Hun paden kunnen alle kanten uitgaan, onvoorspelbaar. Ze vinden en volgen de kern der dingen. En door dit te doen, vinden ze zichzelf.”*

Het meest dankbaar nog de voorbije jaren tijdens lange uren van aards dwalen in de buitenlucht voor de ongeprogrammeerde grenservaringen waarmee vluchtdieren en in het bijzonder de ezel op z'n wijze vluchtlijn, mij confronteert met de opgave mens te zijn... Want wat balkt de ezel? *Errare humanum est...* Niets menselijker dan nen dolaard dus?! ...